

Siun ja miun Karjala-ilta

Karjalan siirtolaisten kohtalo ja heidän asuttamisensa kiinnostavat edelleen

Pukstaavin Kulttuuritorstai-tapahtumassa 26.1.2023 Sastamalassa oli ohjelmassa Siun ja miun Karjala-ilta, jossa aiheena oli Karjalan siirtolaisten asuttaminen Kiikkaan Ruotsilan ja Vehkakorven alueille. Karjalan siirtoväen asuttaminen on merkittävä osa paikkakunnan historiaa, ja aihe näyttää edelleen laajasti kiinnostavan paikkakunnan asukkaita, myös heitä, joilla ei ole karjalaisia juuria. Tapahtumasali oli käytäväpaikkoja myöten täysi, arviolta 60 henkilöä osallistui tilaisuuteen, joka järjestettiin yhteistyössä Sastamalan seudun museon, Vammalan Karjalaseuran ja Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön kanssa.

Vammalan Karjalaseuran Seija Hirvikoski ja Markku Pärssinen kertoivat sukulaistensa ja muiden samoille alueille sijoitettujen Karjalan siirtolaisten asettumisesta Kiikkaan 1940-50 luvuilla. Nykyisen Sastamalan alueelle Kiikan Ruotsilankylään ja Vehkakorpeen muodostui sotien jälkeen joitakin karjalaisten asutuskeskittymiä. Markku Pärssinen kertoi Ruotsilan ”Karjalaiskylän” synnystä ja Seija Hirvikoski Vehkakorven Kataran-tilan asuttamisesta. Tilaisuuden aluksi amanuenssi Emma Kurki kertoi Sastamalan seudun museon kuulumisia ja ajankohtaisia uutisia museon Pyhäjärvi-kokoelmasta.

Emma Kurki kertoi Sastamalan seudun museon Pyhäjärvi-kokoelman kuulumiset

Pukstaavin tapahtumasali oli käytäväpaikkoja myöten täynnä.

Ruotsilan Karjalaiskylä

Esityksensä aluksi Markku Pärssisen palasi viime vuoden tunnelmiin, kun Venäjä oli hyökännyt Ukrainaan ja televisiossa alkoi näkyä evakkoon ja sotaa pakoon lähteneitä ukrainalaisia perheitä naisia, lapsia ja vanhuksia. Mieleen tulivat väistämättä kaikki ne tarinat ja dokumentit, joita oli kuullut ja nähnyt karjalaisten evakkoon lähdöstä. Sama hätä ja epätietoisuus tulevasta kuvastui sotaa pakoon lähteneiden kasvoilta kuin karjalaisilla evakoilla aikoinaan. Ukrainan tapahtumat ovat herättäneet voimakkaita tunteita erityisesti niille, jotka ovat evakkomatkat itse kokeneet. Sali oli täysi, mutta Markku tunnisti, että ainakin kuusi tällaista ”kokemusasiantuntijaa” eli Karjalan evakkoa oli seuraamassa esitelmää.

Markku Pärssinen kertoi karjalaisten asuttamisesta Kiikkaan Ruotsilan kartanolta lunastetuille maille.

Esitelmän tietolähteiksi Markku mainitsi oman suvun tarinalippaan, Äetsän Karjalaseuran kuvakansion, johon on valokuvattu kaikki Kiikan karjalaisten asuinrakennukset, sisarensa Maritta Tähtisen v. 2010 nauhoittaman Arvo Pärssisen haastattelun ja myös Tyrvään Sanomissa kaksikymmentä vuotta sitten olleen haastattelun ja jutun Kiikan ja Ruotsilankylän karjalaisista.

Pyhäjärven asukkaita päätyi Kiikan Ruotsilankylään monivaiheisen evakkotien päätteeksi. Ensimmäisellä kerralla talvisodan alettua pyhäjärveläiset evakuoitiin Alavudelle, ja siellä lähipaikkakunnille, mutta jatkosodan alettua suurin osa evakoista palasi takaisin Pyhäjärvelle. Toisella kerralla jatkosodan päätyttyä pyhäjärveläisiä evakoita siirrettiin aluksi eri paikkakunnille mm. Keuruun seudulle. Rauhan solmimisen jälkeen oli selvää, että lähtö Karjalasta oli lopullinen. Vuonna 1945 valmistui siirtoväen sijoitussuunnitelma, joka koski erityisesti maatalousväestöä. Sijoitussuunnitelmassa pyrittiin siihen, että samalta seudulta kotoisin olleet pääsivät asumaan lähelle toisiaan.

Kun lopulliset sijoituspaikkakunnat olivat selvillä vuonna 1945, niin joillekin Pyhäjärven Kahvenitsan ja Puikkoisten kylän asukkaille osoitettiin uudet asuinsijat Kiikasta Ruotsilan kartanon mailta. Ruotsilan kartanoherra K. A. Rydman joutui luovuttamaan maitaan karjalaisten asuinsijoiksi siten, että niistä muodostui yhdeksän viljelystilaa, joissa peltoalaa oli 7-13 hehtaaria ja

metsää 20-40 hehtaaria. Asuntoja karjalaisille osoitetuilla alueilla ei tuolloin ollut yhtä lukuunottamatta, oli vain Ruotsilan kartanon isot pellot ja metsäalueet sekä peltojen laidoilla joitakin suuleja eli karjalaisittain sarraimia.

Karjalaisten asutustilojen paikat Kiikan Ruotsilankylässä

Aluksi alueen evakot asuivat väliaikaisesti Ruotsilan kartanossa ja muissa Kiikan isoissa taloissa Ritalassa, Jonsalla ja Leikkuun Setälässä. Ruotsilankylää ei kylänä varsinaisesti vielä ollut olemassa, se muodostui vasta, kun sinne muuttaneet karjalaiset rakensivat sinne asuntonsa. Ruotsilankylää kutsuttiinkin myös Pikku-Karjalaksi tai Pärssistenkyläksi. Pärssistenkyläksi siksi, että yhdeksästä viljelystilasta kuutta isännöi sukunimeltään Pärssinen. Mielenkiintoista on, että isäntä-Pärssiset eivät kuitenkaan olleet lähisukulaisia keskenään. Taisi olla niin, että jonkin talon vanhaisäntä ja toisen talon vanhaemäntä olivat sisarusia, mutta yksikään isännistä ei esimerkiksi ollut veljeksiä keskenään.

Pellot olivat pääosin valmiina, lisää peltoa ei juurikaan raivattu, mutta rakentamista riitti sitäkin enemmän. Omaan asuntoon haluttiin päästä mahdollisimman pian, mutta monesti täytyi ensin rakentaa navetta tai ainakin joku tilapäinen suoja, korsunavetta tms. lehmille ja muille kotieläimille. Sekä karjalaisten että paikallisten joukossa oli kuitenkin päteviä rakennusmiehiä, ja talkoita tehden yhdessä tuumin rakennustyöt etenivät nopeasti. Maanviljelysseuralta saatiin rakennuspiirustuksia niin asuinrakennuksiin kuin ulkorakennuksiinkin. Viranomaiset valvoivat rakennustöiden toteutusta ja vaikuttivat jonkin verran myös talouskeskusten sijoittamiseen, jotka pyrittiin valitsemaan niin, että rakennusten lähistöllä oli jo valmiina kartanon sarraim.

Karjalaiset alkoivat tulla hyvin toimeen kartanon omistaneiden Rydmanien kanssa vaikka alkuvaiheessa, maita erotettaessa, oli pientä jännitettä. Kun kumpikin osapuoli halusi välttää valitukset oikeusasteisiin, niin sopuratkaisuun tyydyttiin. Kartanon kanssa saatiin sovittua muun muassa sonniosuuskunnasta. Ruotsila, jossa oli erityisen hyvä karja ja ammattikarjakoita, otti jopa yhteisen sonnin hoteisiinsa. Karjalaiset ja paikalliset asukkaat osallistuivat usein toistensa juhlatilaisuuksiin, kuten tupaantuliaisiin ja häihin. Karjalaisten häitä varten kartanon omistaja Rydman tarjosi jopa kartanon tilat käytettäväksi. ”Suostuipa kartanon rouva Ebba Rydman häätansseissa äijäni Aatu Pärssisen tanssittavaksi!” kertoi Markku esimerkkinä kartanon väen myönteisestä suhtautumisesta karjalaisiin.

Ruotsilankylän Kallioniemen tilan rakensivat Maria ja Aatu Pärssinen perheineen. Seuraava omistajasukupolvi oli Irja ja Erkki Pärssinen, jonka jälkeen tilan omistus siirtyi Eila ja Markku Pärssiselle. Nykyiset asukkaat ovat neljättä ja viidettä polvea, Maija ja Juho Pärssinen sekä pikku-Niilo. Valokuva on joskus 50-60 luvulla, jolloin heinä vielä laitettiin seipäille.

Karjalaiset olivat aktiivisesti mukana monessa paikallisessa toiminnassa kuten osuuskassa- ja nuorisoseuratoiminta, mutta toivat mukanaan myös omat tapansa. He haastoivat karjalan murretta, nimittivät esineitä ja työkaluja omilla nimillään ja söivät piirakoita. Sekoittuminen paikalliseen väestöön tapahtui kuitenkin nopeasti, kun karjalais-satakuntalaisia pareja syntyi. Tyrvään Sanomien haastattelussa Erkki Pärssinen totesi asian näin "Kun ihmiset ovat kyselleet, miten heimot ovat keskenään sopeutuneet, olen aina vastannut, että pakkohan se on ollut, kun maakuntaraja kulkee monissa perheissä keskellä sänkyä".

Uusiin luonto- ja viljelyolosuhteisiin sopeutuminen ja opettelu vaativat oman aikansa, mutta kaiken kaikkiaan karjalaiset olivat tyytyväisiä saamiinsa tiloihin. Arvo Pärssisen sanoin: "Se mikä pelloissa menetettiin, niin metsissä voitettiin." Ei määrässä vaan laadussa. Pyhäjärven metsät Kahvenitsassa olivat joko lehtoja tai hiekkakankaita.

Markku näytti esitelmässään myös valokuvia karjalaisten Ruotsilankylään rakentamista taloista. Talojen isännät ovat nyt vaihtuneet, mutta neljä taloa on edelleen alkuperäisillä omistajasuvuilla. Ruotsilankylän entiset ja nykyiset asukkaat ja sukulaiset pitävät edelleen yhtä ja karjalainen kulttuuri säilyy vahvana heidän keskuudessaan.

Ihalaisen perikunnan asuttaminen Kiikan Vehkakorpeen Kataran tilalle

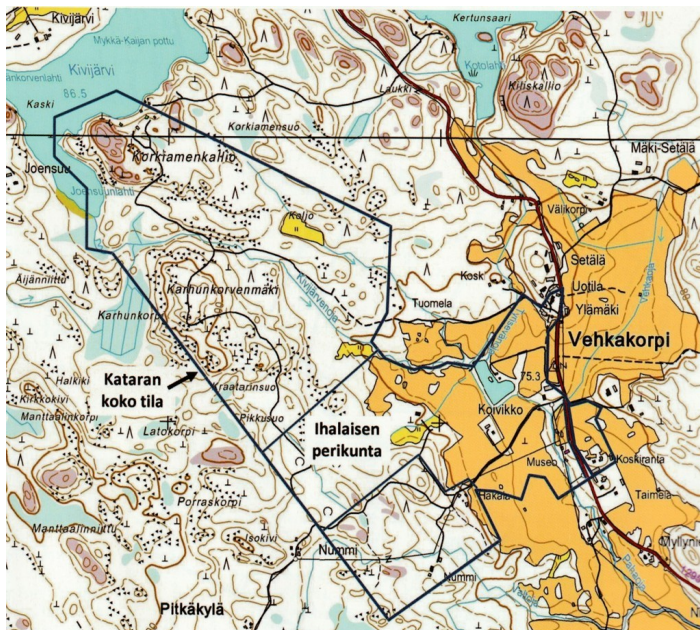
Seija Hirvikoski kertoi Vpl. Pyhäjärven Lahnavalkaman kylästä lähtöisin olevan sukunsa Pekka Ihalaisen perikunnan sijoittamisesta ja asuttamisesta Kiikan Vehkakorpeen Kataran tilalle. Perikuntaan kuuluivat leski Maria sekä hänen seitsemän tytärtään. Se oli perustettu huhtikuussa 1939, jolloin sisarusarjan ainoa poika Vilho myi, aiemmin vuonna 1933 kuolleelta isältään Pekka Ihalaiselta, saamansa perintöosuuden seitsemälle sisarelleen. Seijan isä Toivo Hinkkanen oli Ihalaisten tyttären Hiljan ja tämän puolison Matti Hinkkasen poika. Seijan esitelmä perustui Toivo Hinkkasen kirjaamiin tietoihin kirjassa Elämää edestakaisin.

Seija Hirvikoski kertoi karjalaisten asuttamisesta Kiikan Vehkakorpeen Kataran tilalle

Perikunta ehti toimia vain muutaman kuukauden, kun se jo joutui aloittamaan kaksi lähtöä käsittävän evakkotaipaaleensa. Ensimmäisen kerran evakkoon lähdettiin talvisodan alettua 1939. Jatkosodan aikana vuonna 1942 palattiin takaisin Pyhäjärvelle. Toisen kerran evakkoon oli lähdettävä sodan päättyttyä vuonna 1944.

Evakkoon joutunut perikunta oli sikäli onnekas, että sen perheet saivat molemmilla kerroilla uuden kodin varsin nopeasti Kiikan Vehkakorvesta Kataran tilalta. Tämän mahdollisti ensinnäkin se, että Kiikka oli vuoden 1940 suunnitelmissa määrätty Lahnavalkaman kylän asukkaiden sijoituspaikkakunnaksi. Toisekseen valtio oli saanut ostettua Kataran tilan siirtolaisten käyttöön Oskari ja Aino Mattilalta, jotka itse muuttivat pojaltaan jääneelle tilalle Kiukaisiin. Lisäksi viranomaiset olivat arvioineet, että Kataran tila isoine rakennuksineen olisi sopivan kokoinen Ihalaisen perikunnan perheiden asua ja hoitaa. Ihalaisen perikunta vuokrasi tilan valtiolta, ja sen viljelystä tehtiin sopimukset kullekin osakkaalle vuode 1941 alussa.

Kataran tilasta muodostettiin ns. yhteisviljelytila, pinta-ala n. 65 ha ja siihen sisällytettiin vanha tilan talouskeskus rakennuksineen. Tämän pika-asutustilan valtio osti Mattiloilta 4.12.1940 allekirjoitetulla kauppakirjalla. Tilalle osoitettiin asukkaiksi Pekka Ihalaisen perikunta.

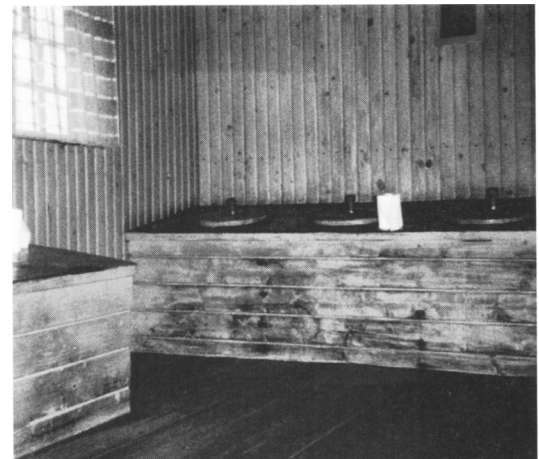

Kataran tilan rakennukset olivat Vehkakorvessa tiiviissä ryhmässä yhdessä naapurien kanssa .

Kun kesällä 1944 jouduttiin taas lähtemään evakkoon, Ihalaisen perikunnalle tarjoutui mahdollisuus jälleen vuokrata Kataran tila valtiolta. Ihalaisen perikunta otti ilolla vastaan annetun mahdollisuuden ja jo marraskuun alussa 1944 saapuivat ensimmäiset perikunnan osakkaat takaisin Kataralle ja alkuvuonna 1945 viimeisetkin. Monen perheen muodostama suurperhe ja yhteistalous olivat kuitenkin uutta heille kaikille ja vaati jokaiselta sopeutumista. Vaikka isoilta ristiriidoilta välttyttiin, ja sukulaisten kesken oli hyvä asua, niin asiat pyrittiin järjestämään nopeasti niin, että jokainen perhe saisi vastata omasta taloudestaan.

Vuoden 1945 alussa pidetyssä perikunnan sukukokouksessa sovittiin muun muassa, että seuraava kesä viljellään yhdessä, ja että korjattu sato jaetaan tasan osakkaiden kesken. Samana vuonna puolet perikunnan tilasta omistanut Maria äiti luovutti eläkettä vastaan tilaosuutensa tyttärilleen. Tällä kertaa päädyttiin myös siihen, että kukin perhe hoitaa omat ruokakokkailunsa itsenäisesti, oman makunsa mukaan. Eli keittiössä pyöri osin eri aikaan, osin samaan aikaan 7 emäntää ja ruokasalissa saattoi useampikin perhe syödä yhtä aikaa.

Parin vuoden kuluessa koko tila oli lohkottu peltoja ja metsiä myöden seitsemään osaan ja samoin oli jaettu myös kaikki käyttöpaikat perikunnan osakkaiden kesken. Kaikki tämä tapahtui arpomalla siten, että ensin yhdessä määriteltiin lohkot ja käyttöpaikat, niin että ne olivat kaikkien mielestä tasapuoliset, jonka jälkeen ne numeroitiin ja arvottiin. Tämä oli tasapuolinen ja reilu yhdessä sovittu menettely, jota noudatettiin lähes kaikessa, niin että jopa seitsemänreikäisen ulkokäymälän istumapaikat arvottiin. Jos jaettavaa ei voitu jakaa osiin (esim. hevonen tai perunannostokone), pidettiin huutokauppa. Korkeimman tarjouksen tehnyt sai tavaran ja hinta jaettiin osakkaiden kesken tasan.

Ulkokäymälän istumapaikat arvottiin

Seitsemän perheen yhteistä taloutta kesti kuitenkin vain muutaman vuoden, sillä osakkaita muutti tiloille, joita saivat maanhankintalain perusteella korvauksena niistä tiloista, jotka heiltä oli jäänyt Karjalaan. Virallinen Kataran tilan hallintasopimus allekirjoitettiin helmikuussa 1946, mutta valtio myi Kataran tilan perikunnalle vasta 16.4.1951. Kataran tilalla asuivat tällöin enää Maria äiti sekä tyttäristä Iida ja Hilja perheineen.

Nykyään Kataran pihapiirin rakennuksineen omistaa yläkerran pienessä kamarissa syntynyt Elsan tytär puolisoineen. Hiljan jälkeläisistä kolmella on vielä omistuksessa osa metsistä ja pelloista, muu osa metsistä ja suurin osa pelloista on nykyään siirtynyt muiden kyläläisten omistukseen.